

Na putu ka profesionalnoj etici odgajatelja

Danijele Blanuša Trošelj, asistentica
Učiteljski fakultet u Rijeci, Sveučilište u Rijeci

Profesionalna etika važan je dio odgajateljeve profesije, na kojoj treba raditi, graditi je i nadograđivati. U članku se problematizira značenje i potrebitost profesionalne etike odgajatelja.

Što je društvo naprednije, profesije su specijaliziranije i zahtjevnije, a profesionalna etika značajnija – no ujedno i teža. Njen se repertoar širi, produbljuje, pronalazi u nijansama koje do jučer nisu bile primjetne. Profesionalna etika, kao i sve u društvu, mijenja se i razvija, u skladu s trenutnim vrijednostima, ovisno o socijalnim, kulturnim, političkim i inim utjecajima vremena i društva u kojem 'živi'. Profesije djeluju za društvenu dobrobit, stoga profesionalna etika bilo koje profesije prvenstveno mora biti u skladu s ljudskim pravima, a potom i zakonskim propisima države u kojoj djeluje. U području ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja profesionalna etika je dio profesionalnog repertoara djelovanja odgajatelja. Ne prođe dan a da odgajatelji nisu u prilici donositi odluke moralnog karaktera. Ne prođe tjedan a da nisu prisiljeni promišljati o posljedicama svog postupka... Tako kompleksno područje kao što je odgoj i obrazovanje, iziskuje visoku razinu etičnosti i pripadnike profesije koji prepoznaju značaj profesionalne etike, te sudjeluju u njezinom promišljanju i razvoju. Podrazumijeva osviještenost o pitanjima dobra i zla, ispravnog i etičnog. No pitanje je koliko su jaki temelji profesionalne etike odgajatelja.

Osjetljivost djelovanja

Promišljaju li odgajatelji osjetljivost svojih djelovanja u kontekstu profesionalne etike i posljedica koje svako njihovo postupanje čini? Neupitno je da prepoznaju njezin značaj, no često ga povezuju s etičkim kodeksom. Ali, etički kodeks i profesionalna etika nisu isto. Etički kodeks je niz pismenih normi i pravila ponašanja koje određena profesija smatra prihvatljivima i poželjnim i kao takav je svojevrsna za-

štita odgajateljima i ostalim dionicima odgojno-obrazovnog procesa. Što je profesija razvijenija, to je nužnije postojanje njezina etičkog kodeksa. On je svojevrsan vodič profesionalcu, no i društvu koje na taj način uviđa koje su obveze profesionalca i što se od njega može očekivati u profesionalnom djelovanju. Etički kodeks je samo dio profesionalne etike. Profesionalna etika puno je širi pojam od etičkog kodeksa. Ona uključuje i pisana i nepisana, formalna i neformalna pravila po-

Specifičnost profesionalne etike odgajatelja jest njezina povezanost s emocijama

našanja. Pri tome je njezin neformalni dio znatno širi od formalnog te ga je teško opisati i propisati kao normu ponašanja (Šporer, 1990.). Nemoguće je predvidjeti i zapisati sve etičke dvojbe i probleme s kojima se odgajatelj može susresti u radu, a one se ipak redovito događaju. Kako reagirati, što činiti, što odlučiti i kako se nositi s posljedicama takvih odluka u situacijama koje ne možemo pronaći u etičkom kodeksu profesije? Ljudi su skloni traženju 'gotovih recepata', no etički kodeks samo je smjernica u postupanju profesionalaca, koja u svojem konstruktivnom sažimanju temeljne vrijednosti odgajateljske profesije, kroz najčešće

čiji se status kreće od zanimanja preko poluprofesije ka profesiji, profesionalna etika odgajatelja nedovoljno je istraženo područje. Ono je siva zona u kojoj odgajatelji uglavnom 'plivaju' na osnovu svoje intuicije ili prenesenog znanja. Znanje i ponašanje koje se ne uči iz knjiga, već se prenosi s koljena na koljeno među odgajateljima, a koje je nemoguće izvana doživjeti od strane onih koji nisu implementirani u proces djelovanja odgajatelja, također obuhvaća dio nepisane profesionalne etike odgajatelja. To je živi organizam koji se neprekidno mijenja. Pripadnici profesije znaju što njihovi kolege smatraju prihvatljivim ponašanjem. No,

a češće prepoznaju situacije u kojima se nalaze njihovi kolege. Od neetičkih postupaka, odgajatelji najčešće opisuju situacije u kojima se ne poštuje privatnost djece i njihovih obitelji (odavanje informacija; ogovaranje...), situacije u kojima se dvoji između dobrobiti djeteta i roditeljskih interesa i potraživanja, korištenje radnog vremena za obavljanje privatnih obveza, nepoštivanje djetetove osobnosti i njegovih potreba, degradiranje kolega i rješavanje 'problema' na neprikladan način te izvršavanje neetičkih naredbi nadređenih.

Nemoguće je predvidjeti i zapisati sve etičke dvojbe i probleme s kojima se odgajatelj može susresti u radu, a one se ipak redovito događaju.

četiri domene odgajateljeva odnosa – prema djeci, prema obiteljima, prema kolegama i prema društvu. Kad odgajatelj sudjeluje u izradi etičkog kodeksa, onda je vjerojatnije i da će ga se držati. Osim toga, za očekivati je da će tako donesen kodeks imati značajniji utjecaj na jačanje profesionalnog identiteta odgajatelja usklađenog s profesionalnom etikom. Etički kodeks, osim što uređuje određene oblike ponašanja, predviđa i sankcije za one koji se ne ponašaju u skladu s profesionalnom etikom svoje profesije. Odnosno, u pismenom obliku s jedne strane govori o tome što treba činiti (djelovanje u skladu s vrijednostima) te što ne treba činiti (ne škoditi). Odluke o kojima je ovdje riječ moralnog su karaktera i vrlo često se kose s osobnim vrijednostima pojedinca. Etička dilema je zaista dilema jedino onda kad situacija podrazumijeva postojanje dvije ili više odluka moralnog karaktera. U slučaju kad je samo jedna odluka moralna, a druga ne, tada ne govorimo o etičkoj dilemi.

Nedovoljno istraženo područje

Premda se posljednjih desetljeća mnogo govori o novim odgovornostima i kompetencijama odgajatelja,

mikrozajednica u kojoj djeluje neki odgajatelj može postati opasnost za profesionalnost njezinih pripadnika ukoliko shvaćanje profesionalne etike te mikrozajednice nije i dio globalne slike prihvatljivog i poželjnog. Naime, 'etičko ponašanje je vrsta moralne odgovornosti na poslu ili u osobnom životu, ali je i forma karaktera' (Ozturk, str. 395). Budući da ljudi vjeruju u svoje osobne vrijednosti i prosudbe koje temeljem njih nastaju, teško je mijenjati ih u profesionalnom krugu. Najjednostavnije bi bilo, ulaskom na radno mjesto, osobne moralne i etičke principe zakačiti na vješalicu, poput kaputa. Tada ne bi dolazili u sukobe sami sa sobom u donošenju profesionalnih odluka. Na sreću, najčešće se ipak događa da se osnovni principi osobne i profesionalne etike poklapaju. Malobrojna istraživanja (Blanuša Trošelj, u tisku) su pokazala da odgajatelji koji nemaju dovoljno znanja o specifičnostima profesionalne etike svoje profesije nerijetko ne prepoznaju neetične situacije u svojoj okolini. Edukacija u tom području omogućuje jasnije viđenje svoje prakse u kontekstu profesionalne etike. No, isti rjeđe osvješćuju svoja neetička postupanja,

Kamen spoticanja

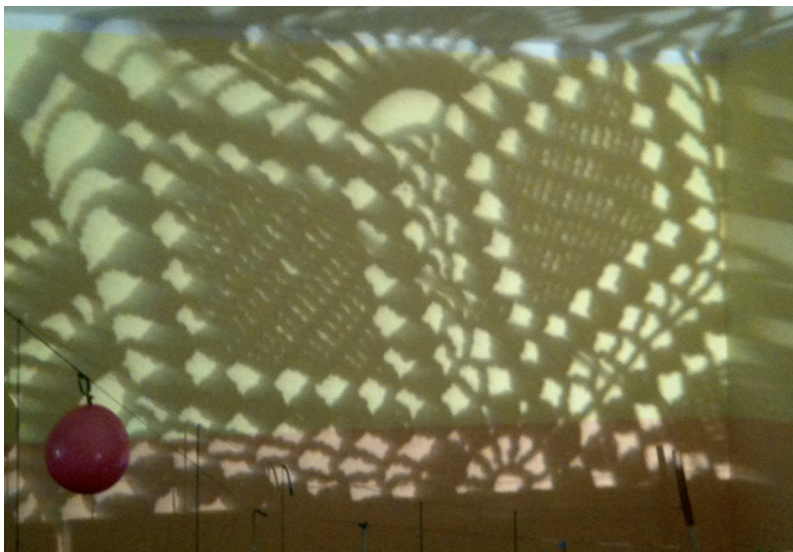
Čest kamen spoticanja u profesionalnoj etici odgajatelja je nemogućnost ili nerazumijevanje razlika etičkih obveza i odgovornosti (Velu i Meng, 2010.). Postoje situacije u kojima se odgajateljima čini da postoji dilema, iako je zapravo nema. Taj osjećaj najčešće proizlazi iz naših osobnih uvjerenja, vrijednosti i stavova koji nisu nužno u korelaciji s profesionalno-etički ispravnim postupkom (Blanuša Trošelj, u tisku). Naime, pri donošenju odluka treba se voditi s nekoliko smjernica. Prva se tiče zakonitosti – ukoliko postoji neki zakon ili drugi dokument koji nas obvezuje na određeno ponašanje u situaciji u kojoj smo se našli, čak i kad nam osjećaji govore drukčije, dvojbe nema – zna se kako se postupiti. Druga je dobrobit naših klijenata, a tek potom kolegijalnost. Dodatna poteškoća (ili prednost) specifičnosti profesionalne etike odgajatelja je i njezina povezanost s emocijama. U kontekstu profesionalne etike, emocije mogu biti otežavajuće naravi, jer često upravo one onemogućuju savjesno djelovanje. Profesionalna etika pomaže odgajateljima da promišljaju odgovornost koju imaju prema djeci, obiteljima, zajednici i društvu, kao i da ukažu na teškoće s kojima se svakodnevno susreću (Feeney, 2010; 72). Iako biti 'etički' profesionalac nije lako (Johnson i Ridley, 2006), i podrazumijeva postojanje mnogih odlika ličnosti, djelovati u skladu s profesionalnom etikom ne smije biti izuzetak, već pravilo. Prema

tome, profesionalno etičko djelovanje je ostvarivo i mora biti dio odgovajateljeve svakodnevice, potpuno uobičajeno i samo po sebi razumljivo (Blanuša Trošelj, u tisku). Nepostojanje profesionalne etike omogućilo bi pojedincima u profesiji postupanje isključivo

za vlastitu dobrobit i probitak (bez dobrobiti za društvo), zlouporabu svoje ekspertize i autonomije, djelovanje na štetu drugih i društva, manipulacije i čitav niz drugih, za društvo, neadekvatnih ponašanja. Profesionalna etika djeluje na pripadnike profesije na

dva moguća načina, a u skladu s njihovim dotadašnjim okvirom moralnih vrijednosti. Pojedinci koji su i ranije njegovali slične vrijednosti, poznavanjem profesionalne etike svoje profesije dodatno će ojačati svoj identitet i reputaciju. Oni pojedinci čiji se osobni vrijednosni okvir ne uklapa u profesionalni, morat će izgraditi nov sustav, zasnovan na zakonskim i etičkim parametrima svoje profesije.

Oni pojedinci čiji se osobni vrijednosni okvir ne uklapa u profesionalni, morat će izgraditi nov sustav, zasnovan na zakonskim i etičkim parametrima svoje profesije.

U zatvorenom krugu zajedničkih karika svih profesija, profesionalna etika ima značajno mjesto

Odgovornost prema djeci dio je profesionalne etike

Profesionalci

Biti profesionalac, i unutar svoje profesije postupati profesionalno i etički, danas je dio prestiža pojedinca. Odgajatelji moraju biti ponosni na sve što su postigli zadnjih godina, no za daljnji razvoj profesije potrebno je raditi na osvješćivanju značaja profesionalne etike, stvaranju jasnih temelja u kojima će odgajatelji, neovisno o situaciji, znati donijeti etički prihvatljivu odluku, sigurni u njezinu ispravnost. U zatvorenom krugu zajedničkih karika svih profesija, profesionalna etika ima značajno mjesto. Profesionalac koji postupa dosljedno profesionalno i etički, znajući zašto djeluje tako kako djeluje, zapravo je profesionalac koji na djelu pokazuje svoju ekspertizu, autonoman je i u društvu uživa važnu poziciju, a profesionalna etika postaje dio njegova identiteta. Stoga, na kraju svega, treba samo dodati 'svaki put započinje prvim korakom'... a odgajatelji su svakako na putu ka profesionalnoj etici.

Literatura:

1. Blanuša Trošelj, D. (u tisku): *Profesionalna etika odgajatelja djece rane i predškolske dobi*. Znanstvena monografija: Kompetencije suvremenog učitelja i odgajatelja. Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu.
2. Feeney, S. (2010.): *Ethics TODAY in Early Care and Education, Review, Reflection, and the Future*. Young Children, March, 72-77.
3. Johnson, W.B. i Ridley, C.R. (2008). *The Elements of Ethics*. New York: Palgrave MacMillan.
4. Ozturk, S. (2010.): *The Opinions of Preschool Teachers about Ethical Principles*. Educational Sciences: Theory & Practice, 10 (1), 393-418.
5. Šporer, Ž. (1990.): *Sociologija profesija*. Zagreb: Sociološko društvo Hrvatske.
6. Velu, G. i Meng, L. H. (2010.): *Code of ethics handbook: An essential companion for daily practice*. Singapore: Association for early childhood educators.